

1977-05-11

OPHAVSPERSON/NØGLEPERSON

Peter Gregersen

FAKTA

Dokumenttype:

Udklip

Omtalte personer:

Martin Andersen Nexø

Harald Herdal

Arkivplacering:

HC arkiv Møn/HC Egne Tekster

DOKUMENTINDHOLD

Artikel om Harald Herdal

TRANSSKRIFTION

KRONIK

Onsdag 11. maj 1977 LAND OG FOLK 9

Harald Herdal – en aktuel forfatter

Af Peter Gregersen

For nylig stod i Land og Folk et læserbrev, som efterlyste en artikel om Harald Herdals forfatterskab. Her bringes en kronik af Peter Gregersen om Harald Herdal – men det må bemærkes, at kronikken var skrevet, før læserbrevet kom til redaktionen! Begge dele er et vidnesbyrd om, at Harald Herdal er en aktuel forfatter med et højst nutidigt publikum.

TIL VORES store socialrealistiske skildrere hører Harald Herdal, født 1900.

Han debuterede i 1929 med digtsamlingen "Nyt sind". Det tog ham et årti at nå så vidt. Forud havde han oplevet autodidaktens - den selvlærtes - tilsidesættelse, problemer og kvaler. Bortset fra, at det virkelighedsstof, han arbejdede med, ikke ansås for stuerent på diverse forlagsredaktioner, ganske som det langt fra heller altid gør det i dag, når nye forfattere forsøger at få udgivet bøger.

Men Herdal har alligevel ikke betragtet disse år som spildte. Selv har han karakteriseret dem som læreårene, de år, hvor han tog næring, om dog lagt fra fysisk, så åndeligt. I erindringsbogen "Læreår", 1946, har han givet en fin skil dring af disse år, oplevet i københavnske slumkvarterer.

Han blev offer for 20'ernes utrolige fattigdom. Men han beviste, at det gælder om at holde ud og føre kampen til sejr. Og for Herdal var udgivelsen af "Nyt sind" en første sejr.

Tro på mennesket

I centrum for Herdals digtning står kampen mod det samfundssystem, der byder menneskene så usle vilkår, at ikke engang det daglige brød kan tilvejebringes. Hans skildringer er ofte opgør med systemet og alt, hvad det formår at gøre ved menneskene, lunkenhed og småtskårenhed. Men også skildring af ukuelighed og kampvilje, som f. eks. passagen i digtet "Det frugtbare had" fra samlingen "Mennesket", 1937:

Min nøgne fortid sidder hårdt i mit sind;
den er i min krop, i mit blod,
i min gang, i mine øjne

i min indstilling: i alt!
Jeg er, trods alt, den samme,
Jeg er stadig den fattige,
mit sind er som dengang,
jeg er proletaren,
den mindreværdige,
fornedrede og fortrykte,
den usikre, men også sikre
den selvtillidsfulde, oprørske,
sunde og stærke, den ukuelige hader.

Og det ukuelige had bliver frugtbart, kan man tilføje, fordi Herdal bruger det til at afsløre samfundet, som det er, nøgent og afpillet for menneskelighed, når det gælder samfundets "nederste".

Herdals lyrik er omfattende og mangfoldig - spændende fra socialistiske digte over kærlighedsdigte til naturlyrik. Han er stemningens digter, der ofte synger den halvkvædede vise og alligevel ikke er til at misforstå:

Hørte jeg gøgen i nat?
Var vinteren da omme?
Vågned jeg op af min drøm
til det mørklagte tomme,
stilhed og kulde i nat,
vinterlig ro . . .

Det skal komme!

(Fra "Blomstrende tjørne", 1941).

For en, der er vokset op med tressernes undergangs-lyrik gør det godt at læse Herdals digte, der er gennemsyret af - tro på mennesket og på, hvad det evner at udrette. Hans lyrik er i god forstand traditionel, beslægtet med og videreudbyggende tidligere tiders lyrik. Herdals fortjeneste ligger derfor ikke i nogen formfornyelse, men nok så meget i, at han har givet lyrikken et nyt indhold. Han er proletariatets lyriker.

"Man skal jo leve"

Det er imidlertid på prosaens område, at Herdal har gjort sin væsentligste indsats. Med de to store romaner

"Løg", 1935, og "Man skal jo leve", 1934, er der tilført dansk digtning noget blivende. Han gav prosaen en eksperimenterende form, som i sit indhold viderefører linjen fra Henrik Pontoppidan og Martin Andersen Nexø.

"Man skal jo leve" er en kollektivroman, hvis handling foregår i det ikke længere eksisterende Borgergade-Adelgade-kvarter i København. Man

oplever fattigdommen på nærmeste hold. Personerne fungerer i deres miljø, ikke forsukret, ikke opdigt i forsøg på at gi' læseren spænding, men spændende nok endda. Man mærker stanken rive i næsen. Personerne taler deres eget sprog - langt fra sædvanlig litteraturpoesi. Men får en indgående forståelse for, hvorfor de bliver som de gør — småforbryderen, luderne, spritterne,

tobakshandler Bak, der går til luderne, tykke, ukuelige fru Andersen, der hoster blod op og altid er klar med en hjælpende hånd, kommunisten Albreksen og den halvsære forfatter, der sidder frysende på sit hummer og skriver. Sidstnævnte har selvbiografiske træk skildret med ironi.

Bogen er et anklageskift mod samfundet. Her er det virkelige liv for tusinder og atter tusinder, nedfældet i en hvas realistisk skildring, synlig for enhver. Det, det officielle Danmark søgte at skjule, blev her blotlagt. Samfundet blev så at sige taget på fersk gerning.

Selv om bogens ramme - Borgergade/Adelgade-kvarteret - er forældet i dag, har bogen meget at bringe os. Den skildrer "taberne" med mange paralleller til 70ernes arbejdsløshed og krise og umenneskelighed.

Historisk betragtet giver bogen perspektiv fremefter. Dertil kommer, at sproget virker forbavsende

nutidigt; mon ikke 70ernes ligefremme digtesprog har hentet væsentlig inspiration her og ført linjen videre?

"Løg"

Herdals anden mesterlige roman "Løg" beskriver et langt stykke af vejen ungdommens følelsesmæssige - og

herunder osse seksuelle problemer i relation til det sociale miljø, Det var igen "almindelige" mennesker, der fik mæle, hvilket osse præger sproget, der er langt fra stuerent litterær-dansk efter datidens målestok.

Herdal har sagt noget om sproget i "Løg", at det er tilsigtet enkelt. Næsten som det taltes. Med mange "og" og "men". Til tider grænsende til det banale. Men osse hævende sig til poesi som i bogens prolog:

Og løget har mulighederne i sig til at bli til det et løg skal bli til, —hvis betingelserne for løgets liv og trivsel er gode! Og først er løget bare en lille grøn spire, men blade og blomst er i det, og hvis betingelserne er gode, skal den lille begyndelse vokse og udvikle sig og få blade og blomster og nyde livet og solen og hele tilværelsen...

Bogen består af en række enkelt-historier (der overlapper hinanden og blir derved til en kollektiv skildring) om arbejderungdom og deres miljø i tredivernes København. Herdal beskriver unge, der hver for sig anser deres liv og forhold, tanker og handlinger som noget for sig:

"Men det var nok ham, der var noget i vejen med, og ikke de andre, og hans

mor sa osse tit: Aa, der er altid så meget vrøvl med dig!"

"...Hun opfattede sig selv som en alt for lidenskabelig pige, for at indrømme det rent ud."

"... Men han var arbejdsløs et par måneder og hans mor klagede sig og sa, at hun ikke kunne klare det alene og hun sa: Gid du dog osse havde lært noget, men det var fordi du var så stædig og ikke ville høre, hvad jeg sa...". Den form, Herdal anvender, tjener til at anskueliggøre, at mennesker i samme sociale miljø osse i høj grad har de samme følelser, de samme tanker, problemer, ofte deler samme skæbne.

[Foto]

Harald Herdal — viderefører linjen fra Henrik Pontoppidan til Martin Andersen Nexø.

»Løg« er beretningen om en usikker arbejderungdom, der er henvist til at henleve pubertet og ungdom i porte og trappeopgange, blandt andet på grund af elendige boligforhold, men osse på grund af en forkvaklet moral. Herdals forfatterskab er langt videre rækkende.

Især bør fremhæves novellesamlingen "Bisser", 1933, der er et opgør med landevejsridder-romantikken, byggende på Herdals egne erfaringer fra en tid som vagabond. Bogen, der bærer den tankevækkende indskrift: "Men mennesker, det er vi nu alligevel", er et stykke kulturhistorie om samfundets "bundfald", men samtidig osse en anklage mod samme samfunds manglende vilje og evne til at sikre grundlæggende menneskerettigheder.

Dertil kommer yderligere et stort antal fine digtsamlinger og romaner, der er med til at ridse et udviklingsforløb fra trediverne og fremefter.

Harald Herdal hører til vores største forfattere.

Det unge Danmark

*Af Harald Herdal

Jeg er det unge danmark
den unge dansker,
født og døbt,
skolesøgende bydreng,
konfirmeret og i lære,
udlært, aftjent værnepligt,
og derefter arbejdsløs.

Jeg bor hjemme,
skønt det kniber med plads
og de gamle har ondt ved
at klare sig.

min mor er altid bekymret,
der er tre ukonfirmerede,
og min søster er på et kontor
og må være glad til,
at hun ikke ligefrem skal betale
for at være der.

min far hænger på et værksted,
hvor han fedter for formanden
og er skideangst for at bli fyret.

tiderne er sløje

(det ved vi jo).

humøret er skævt.

hvem er videre svaj i ryggen,

når han har søgt arbejde

hele dagen

og har fået nej allevegne.

min kæreste ska ha en lille.

det er ikke fordi

at jeg ikke holder a hende,

for det gør jeg;

men hva skal vi gøre?

jeg har ikke andet

end to gode hænder

og et praktisk håndværk,

men hvafaen hjælper det?

min kæreste mister sin plads,

når hun ska ha barnet,

og hvem ska forsørge det?

vi er to unge mennesker,

lige i tyverne,

det unge danmark.

fremtiden venter os!

hva ska vi gøre?

hva ska vi leve a?

vi kajo ikke ta selv.

eller ska vi?*

(Fra "Nøgne digte", 1933)

